

Малик І.П., к. е. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Каракаш Ю.А., студент
*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Малик І.П., Каракаш Ю.А. Теоретичні підходи до визначення організаційно-економічного механізму промислового підприємства. У статті обґрунтовано необхідність систематизації інформації та дослідження теоретичних підходів до визначення сутності організаційно-економічного механізму промислового підприємства. Дано визначення понять промислового підприємства, механізму, економічного та організаційного механізмів як окремих складників. Визначено структуру організаційно-економічного механізму та його вплив на діяльність промислового підприємства. На основі аналізу розповсюджених трактувань сформоване авторське визначення організаційно-економічного механізму. Акцентовано, що для забезпечення результативності роботи організаційно-економічного механізму необхідно враховувати особливості його функціонування на промислових підприємствах

Ключові слова: механізми управління, організаційно-економічний механізм, система, структура, функціонування, процеси.

Малык И.П., Каракаш Ю.А. Теоретические подходы к определению организационно-экономического механизма промышленного предприятия. В статье обоснована необходимость систематизации информации и исследования теоретических подходов к определению сути организационно-экономического механизма промышленного предприятия. Определены структура организационно-экономического механизма и его влияние на деятельность промышленного предприятия. Даны определения понятий промышленного предприятия, экономического и организационного механизмов как отдельных составляющих. На основе анализа распространенных трактовок сформировано авторское определение организационно-экономического механизма. Акцентируется, что для обеспечения результативности работы организационно-экономического механизма необходимо учитывать особенности его функционирования на промышленных предприятиях

Ключевые слова: механизмы управления, организационно-экономический механизм, система, структура, функционирование, процессы.

Malyk I.P., Karakash Y.A. Research of going near determination of economic essence of concept «efficiency». The article substantiates the necessity of systematization of information and research of theoretical approaches to defining the essence of organizational and economic mechanism industrial enterprise. The article defines the concepts of industrial enterprise, mechanism, economic and organizational mechanism of individual components. The structure of the organizational and economic mechanism and its effect on the activity of the industrial enterprise is defined. Based on analysis of common interpretations unique definition was formed to identify the organizational and economic mechanism. It is reaffirmed that to ensure the effectiveness of work organizational and economic mechanism it is necessary to consider specifics of its functioning in industrial enterprises.

Keywords: management mechanisms, organizational and economic mechanism, system, structure, function, processes.

Постановка проблеми. Необхідною умовою для успішної реалізації стратегії розвитку підприємства є врахування тенденцій та змін зовнішнього середовища. Його мінливий характер вимагає постійних досліджень та розробок, упровадження та вдосконалення механізмів управління підприємством, здатних знизити вплив негативних чинників середовища на загальні показники роботи підприємства. На про-

мислових підприємствах постійно ускладнюється зміст робіт щодо реалізації управління, оскільки функції управління діяльністю промислового підприємства, підходи та методи до їх визначення постійно розвиваються і модифікуються.

Ураховуючи соціально-економічні умови діяльності підприємств в Україні, важливо визначити пріоритетні механізми управління підприємством,

яким першочергово необхідні конструктивні зміни, оскільки вони є основними та мають значний вплив на розвиток організації в цілому.

Низька адаптивність та гнучкість підприємств, які гальмують здатність реагувати на постійні зміни у зовнішньому середовищі, практично унеможливають упровадження радикальних змін, саме тому розгляд організаційно-економічних механізмів господарської діяльності є невід'ємним складником загальної системи управління підприємством, що сприяє стабілізації загального становища організації. Для формування якісного механізму на підприємстві виникає необхідність у дослідженні теоретичних підходів і систематизації наявних трактувань сутності визначення «організаційно-економічний механізм».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання визначення понять механізмів управління, складників, методів, інструментів та важелів організаційно-економічного механізму та формування його на вітчизняних підприємствах досліджувалися в публікаціях та наукових працях багатьох вітчизняних та закордонних авторів, серед яких: Азріліян А.М. [1], О. А. Сасенко [2], Т.В. Назарчук [3], С.О. Черкасова [4], В.В. Луцьяк та В.В. Шарко [5], Г.М. Чумак [6] та О.Б. Бойко [7].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних підходів до визначення організаційно-економічного механізму промислового підприємства для підвищення ефективності управління в сучасних умовах. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати визначення та проблематику організаційно-економічного механізму управління, визначити структуру, основні інструменти організаційно-економічного механізму та їх взаємодію в процесі управління промисловим підприємством.

Виклад основних результатів. Із переходом до ринкової економіки відбулися кардинальні зміни в умовах господарських процесів, що зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації систем управління підприємствами. Побудова ефективної структури механізму управління є

необхідним процесом у господарській діяльності для забезпечення сталого розвитку промислового підприємства.

Незважаючи на зацікавленість науковців та велику кількість праць, не існує загально визнаної точки зору щодо визначення поняття організаційно-економічного механізму управління. Розрізненість теоретичного матеріалу призводить до неможливості визначення напрямку дій для формування даного механізму на підприємствах, що позначається на ефективності його функціонування.

Промислове підприємство – це система, основою якої є складний виробничий процес, що складається із взаємозалежних елементів різних рівнів (функціональних підрозділів, груп та окремих працівників), діяльність яких спрямована на досягнення загально-організаційних цілей та задоволення потреб споживачів. Зовнішнє середовище здійснює безпосередній вплив на організацію, тобто надає необхідні фактори виробництва для забезпечення функціонування підприємства (входи) та в якому відбувається реалізація кінцевих результатів діяльності, тобто товари, роботи, послуги (виходи).

Забезпечення сталого розвитку промислового підприємства як виробничо-економічної системи тісно пов'язані із впливом на нього змін зовнішнього середовища та процесом внутрішніх трансформацій, тобто управлінням господарського механізму, а також його складників.

На думку Азріліяна А.М., під механізмом розуміється послідовність станів процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища; система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [1, с. 401].

Однією з головних рушійних частин системи впливу на стан та рівень розвитку промислових підприємств є механізми управління.

Існують такі види механізмів управління (рис. 1):

Економічний та організаційний механізми є одними з найважливіших компонентів у системі управління підприємством, тому розглянемо їх більш детально. Економічний механізм визначає можливі шляхи розвитку організації, використову-

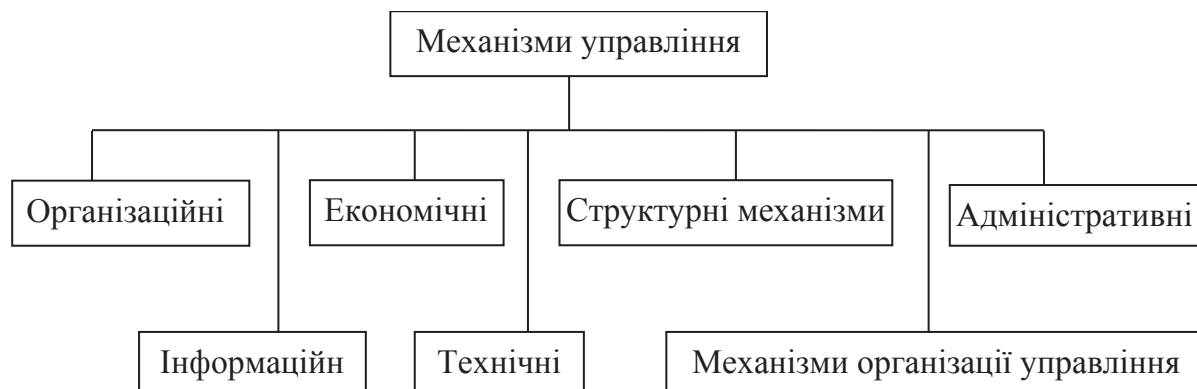

Рис. 1. Різновиди механізмів управління

ючи необхідні методи та принципи роботи та раціональне використання наявних ресурсів.

Економічний механізм – це система послідовних економічних явищ, методів, принципів, параметрів та інструментів, що характеризують можливості якості внутрішніх процесів, проблеми витрат ресурсів, функціонування та розвитку організації та забезпечують і сприяють розширенню виробництва кінцевого продукту та більш ефективному використанню потенціалу підприємства. Основою економічного

механізму є ринковий механізм конкуренції і ціноутворення, відтворення факторів (самооплатності) та розвитку виробництва (самофінансування) [2].

Економічні методи управління – це способи досягнення економічних цілей управління на основі реалізації вимог економічних законів (фінансування, ціноутворення, господарський розрахунок, комерційний розрахунок тощо). Традиційно економічні інструменти розглядаються як управлінський контроль над прийняттям рішень у поточній діяль-

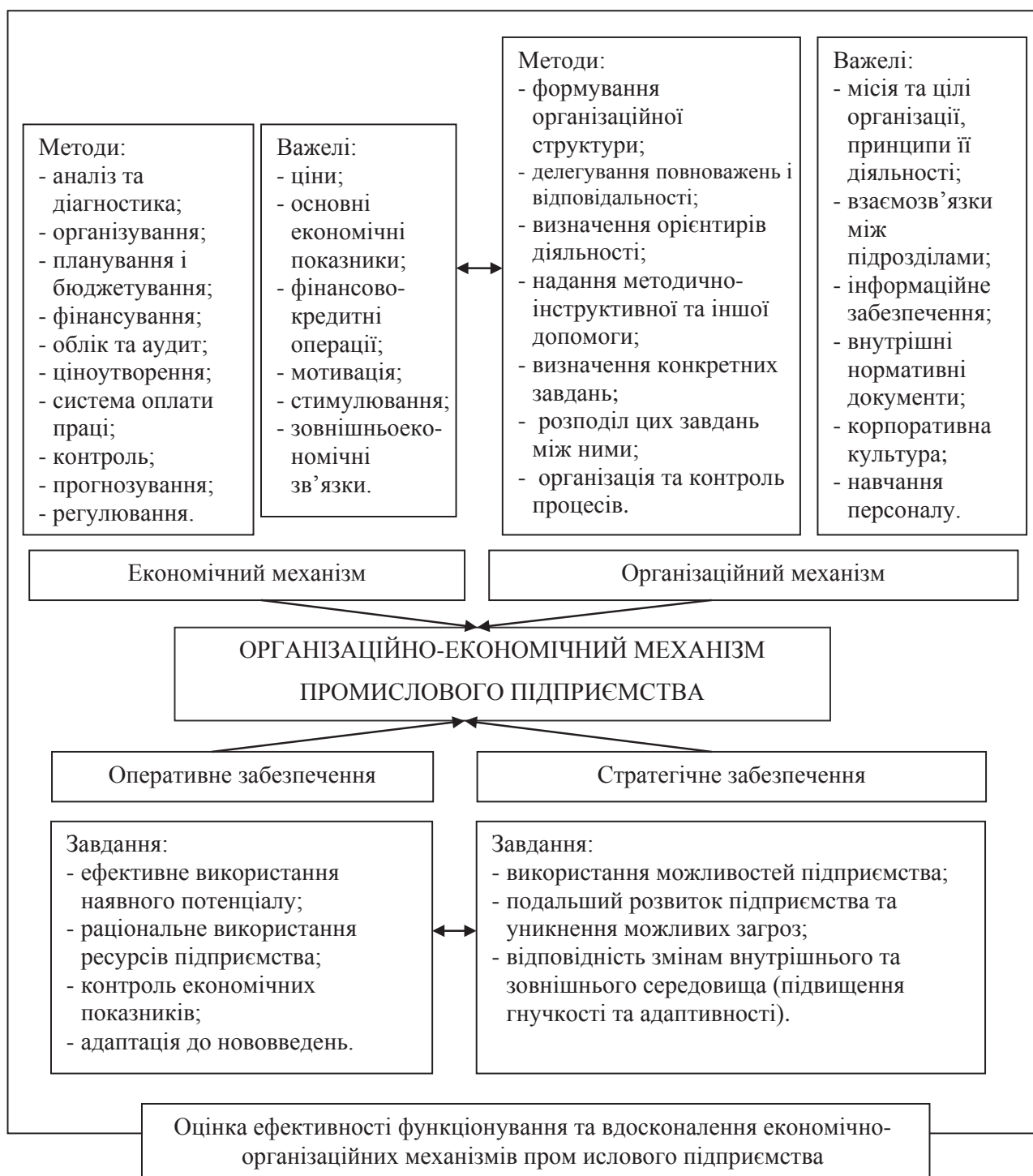

Рис. 2. Структура організаційно-економічного механізму [4]

ності організації для зростання прибутковості, рентабельності та зміцнення фінансового стану організації [3].

Гросул В.А. розглядає організаційний механізм як внутрішню організацію, яка визначає порядок здійснення економічної діяльності підприємства, передбачає прийняття оптимальних управлінських рішень, спрямованих на вирішення поставлених завдань та їхню реалізацію за мінімізації сукупних ресурсів і максимізації якості кінцевого результату [4, с. 37].

Організаційний механізм – це певна сукупність елементів, які в комплексі створюють організаційну основу явищ та процесів. В основі організаційного механізму лежать такі процеси, як формування керуючої та керованої систем управління підприємством, розподіл функцій та завдань між ними, створення системи комунікації та інформаційних потоків на підприємстві.

Методами регулювання організаційних механізмів є формування організаційної структури підприємства, спрямування діяльності підприємства відповідно до визначених цілей, створення інформаційної системи підприємства, реорганізація підприємства відповідно до змін зовнішнього середовища. Взаємодія і координація організаційних підсистем забезпечують оперативність та продуктивну діяльність промислових підприємств в умовах швидких змін потреб і мінливість чинників зовнішнього середовища. Основними характеристиками організаційного механізму є економічність процесу взаємодії елементів, повнота та достовірність інформації, оперативність прийняття рішень щодо вимог виробництва.

Формування економічної підсистеми можливе лише за умови ефективного організаційного складника управління, що свідчить про тісний взаємозв'язок між цими механізмами.

Із розвитком економічної думки змінювалися і підходи до визначення економічних явищ, у тому числі механізмів управління. На основі проаналізованої інформації з наукових джерел, можна виокремити за ознаками такі теоретичні підходи до визначення поняття організаційно-економічного механізму:

- функціональний, коли кожний механізм є окремим складником, що має власний ступінь впливу на управління діяльністю підприємства та орієнтований на досягнення загальноорганізаційної мети;

- процесний, коли механізм передбачає собою певну послідовність дій, що впливають на загальну систему шляхом змін із використанням необхідних методів та інструментів, для забезпечення розв'язання проблеми;

- системний підхід визначає поняття організаційно-економічного механізму як цілісна система, що складається елементів, які взаємодіють між собою та спрямовані на єдиний кінцевий результат.

Порушення роботи будь-якого компоненту призводить до погіршення стану системи в цілому.

На основі зазначених теоретичних підходів запропоноване таке визначення організаційно-економічного механізму: це кількісне та якісне визначення взаємодії двох підсистем промислового підприємства, що забезпечує результативність процесу регулювання, організації управління та прийняття економічних рішень, а також єдність усіх економічних процесів і зв'язків для оптимального функціонування виробництва, що орієнтоване на задоволення потреб споживачів, реалізації потенціалу та підвищення продуктивності роботи підприємства для забезпечення його розвитку у довгостроковій перспективі.

На рис. 2 наведено структуру організаційно-економічного механізму промислових підприємств.

Організаційно-економічний механізм ґрунтується на методах і принципах, що передбачає комплексну сукупність інструментів та конкретних практичних заходів. При цьому покращення стану промислових підприємств відбувається за рахунок управлінської діяльності, спрямованої на розвиток конкурентних переваг, реалізацію потенціалу та забезпечення життєздатності промислового підприємства як суб'єкта економічної системи. Також вони впливають на відповідні параметри системи управління підприємством, що сприяє посиленню потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності підприємства у цілому.

Під час вивчення структури організаційно-економічного механізму також необхідно зосереджувати увагу на організаційно-управлінській стороні функціонування цього механізму. Взаємодія складників організаційно-економічного механізму в процесі спільного досягнення ними встановлених цілей відбиває динамічний аспект функціонування механізму управління шляхом формування специфічних організаційних, економічних, соціальних відносин всередині механізму. У складі організаційно-економічного механізму виділяють статичний та динамічний аспекти [5].

Погодженість і цілеспрямованість функціонування підсистем організаційно-економічного механізму забезпечуються ходом процесів управління, що являють собою цілеспрямований вплив суб'єкта (управлінської підсистеми) на всі елементи і стадії виробництва для досягнення встановлених пріоритетів усталеного розвитку промислового підприємства [6].

Для забезпечення результативності роботи організаційно-економічного механізму необхідно враховувати такі особливості його функціонування на промисловому підприємстві, як:

- складність процесів та їх взаємозв'язків;
- складність організаційних структур (збільшення кількості підрозділів);
- чисельність персоналу, рівень кваліфікації кадрів;

- важливість якісної системи інформаційного забезпечення то доступність інформації на всіх рівнях;
- специфіка виробництва, галузь діяльності підприємства та розвиненість інфраструктури ринку;
- динаміка зміни суспільних потреб;
- проблема обмеженості ресурсів;
- технологічні особливості виробництва, ступінь матеріально-технічного оснащення, екологічність виробництва, необхідність постійного оновлення та модернізації для зменшення економічних витрат та ін.

Висновки. У сучасному мінливому середовищі дуже складно забезпечити довготривалий та сталий розвиток підприємства. Кризові явища та негативний вплив зовнішнього середовища подолати неможливо без аналізу, внесення змін та вдосконалення внутрішніх механізмів підприємства. Водночас здійснення впливу на елементи управління підприємств неможливе без розкриття поняття організаційно-економічного механізму управління та елементів його функціонування.

Недосконалість організаційно-економічних механізмів та методів їх економічної оцінки в результаті спонукає до прийняття неякісних управлінських рішень, що призводить до зменшення ефективності

управління та нестабільності внутрішнього середовища промислового підприємства.

Отже, було досліджено теоретичні підходи до визначення організаційного та економічного механізму як окремих складників і комплексного поняття організаційно-економічного механізму.

На основі проаналізованого матеріалу ми побудували структуру організаційно-економічного механізму, яка складається з таких елементів: методи та важелі впливу економічної підсистеми та організаційної підсистеми, оперативне та стратегічне забезпечення управління механізмами.

Визначено особливості функціонування організаційно-економічного механізму промислових підприємств, основні з яких: складність структур, процесів та їх взаємозв'язків, виробнича система та її елементи, проблема забезпечення та доступу до інформації, проблема обмеженості ресурсів; матеріально-технічне оснащення, постійне оновлення технологій виробництва. Також можна зазначити, що для вдосконалення організаційно-економічного механізму необхідно використовувати системний підхід, оскільки зміна лише одного елементу не дасть бажаного результату.

Список літератури:

1. Азріліян А.М. Скорочений економічний словник / А.М. Азріліян ; 4-е вид., доп. – М. : Інститут нової економіки, 2008. – 1088 с.
2. Сасенко О.А. Теоретичні аспекти розвитку організаційно-економічного механізму функціонування підприємства / О.А. Сасенко // Агроінком. – 2008. – № 11–12. – С. 79–82.
3. Назарчук Т.В. Менеджмент організацій : [навч. посіб.] / Т.В. Назарчук, О.М. Косіюк. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 560 с.
4. Формування організаційно-економічного механізму управління процесом зміцнення економічної безпеки промислових підприємств / С.О. Черкасова // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 2(7). – С. 22–27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.htm>.
5. Луцяк В.В., Шарко В.В. Складові елементи, інструменти та важелі механізму інтенсифікації виробництва / В.В. Луцяк, В.В. Шарко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 1(64).
6. Чумак Г.М. Обґрунтування складових організаційно-економічного механізму управління еколого-економічною діяльністю промислового підприємства / Г.М. Чумак // Науково-технічний збірник Харківського національного економічного університету. – 2008.
7. Бойко О.Б. Формування ефективного організаційного механізму управління машинобудівним підприємством / О.Б. Бойко // Економічний аналіз. – 2015. – № 2. – С. 26–32.